

om mig går framåt
recision, men min
an mannen bakom
tt sånt där biljett-
blad som ska fyllas
uplas tre gånger på
nde ha köpt min
nen det hade just

varje gång jag går
lan fick jag vänta
n flickan framför
necheckar för alla
å kontoret, gjorde
r för var och en
hela med att köpa
för egen räkning.
ur, blev det också
ren, och plötsligt
på en snygg liten
GOD, NÄSTA

lsprövande är det
amför mig i tra-
med en genom-

LIBERIA LJUSPUNKT I AFRIKA

AV CHARLES STEVENSON

DET HAR aldrig funnits en häst eller en dragoxe eller en vagn i Liberia, och plogen är praktiskt taget okänd där. Det betyder inte att Liberia i dag är särskilt efterblivet. Det betyder bara att utvecklingen där har hoppat över ett helt långt skede. Sannolikt har inget land någonsin gjort så snabba ekonomiska och sociala framsteg som Liberia under de senaste 15 åren.

För bara en mansålder sedan var 99 procent av befolkningen i det lilla lan-

Den snabba och lyckosamma utvecklingen i Liberia visar vad den fria företagsambeten i förening med samsad politik förmår uträtta. En tankeställare för alla underutvecklade länder — och dem som vill hjälpa dem

det på Afrikas västkust "vildar", som levde i urskogarna i det inre av landet totalt oberörda av västerländsk civilisation. Det fanns inte en enda farbar väg som ledde någonstans. Resande

September 1960

Det Bästa ur Reader's Digest

fick gå till fots eller bäras i hängmatta på oländiga stigar genom urskogar som vamlade av ormar och allsköns vildjur. I dag finns det 5.000 personer och lastbilar som sprider handel och upplysning djupt in i de tätaste regnskogarna långt från kusten. Plantager och gruvföretag tillför årligen landet nya miljoner i form av arbetslöner och skatter. Export och import uppgick år 1937 till fyra miljoner dollar, i fjol var siffran uppe i över 86 miljoner dollar. Infödningarna lär sig läsa och skriva med liv och lust, moderna sjukhus håller på att tränga ut medicinmännen. Och inte minst glädjande från västerländsk synpunkt: alla erbjudanden om bistånd från kommunistblocket möts av ett hövligt men bestämt "nej tack".

USA, som gett ut miljarder på ekonomiskt stöd åt underutvecklade länder, har fått erfara att otack är världens lön. Alltför ofta har pengarna använts till grandiosa projekt i statlig regi, som måste kollapsa när bidragen sinar, och bitterheten över bakslagen har riktat sig mot givaren.

För ett par månader sedan for jag till Liberia för att på ort och ställe försöka ta reda på vad som låg bakom de lika lysande som exceptionella framstegen i detta underutvecklade land. President William Vacanarat Shadrach Tubman gav mig svaret i två ord: "Baskild företagsamhet".

"Liberia är det levande beviset för hur den privata företagsamheten kan hjälpa underutvecklade länder på väg mot eljest ouppnåeliga mål", sa han. Men låt oss börja från början.

Liberia grundades på 1820-talet av ett ideellt sällskap i USA som en kolo-

ni där frivolva amerikanska neger-slavar skulle kunna slå sig ner. I mer än ett århundrade trängde de amerikanska negrerna och deras efterkommande ihop sig i samhällen längs själva kusten, huvudsakligen i närheten av huvudstaden Monrovia. Ingenstans sträckte sig den civiliserade byggelsen mer än fyra mil inåt land — därbortom härskade urskogen och tam-tam-trummorna. Statsfinanserna var urusla.

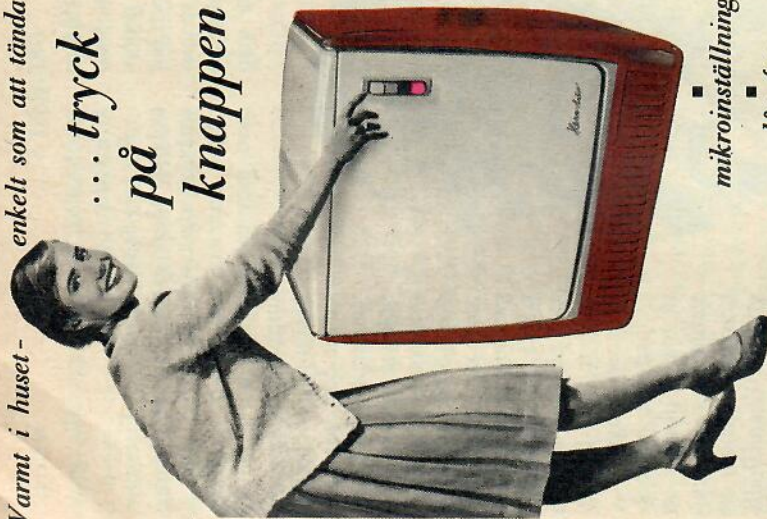
Men så år 1926 började den oförbrännelige gamle Harvey Firestone, grundaren av ett av världens största gummi-bolag, att intressera sig för Liberia, därför att det föreföll som om man skulle kunna odla gummiträd i urskogen. Firestone lånade Liberia över två miljoner dollar. Sen skickade han ut folk i urskogen för att värva arbetare på villkor som man dittills inte hört maken till i denna del av världen: fasta löner, de högsta i landet; ris under självkostnadspris; fri skolgång, fritt logi, fri läkarvård.

Resultatet blev att tusentals urskogsvildar kastade spjuten och drog ner till kusten. Sedan dess har de röjt upp 650 kvadratkilometer av Firestone arrenderad jord, där de fått lära sig plantera, dra upp och sköta gummiträd — inalles tio miljoner stycken. De har också fått lära sig slå tegel, sköta sågverk, bygga permanenta bostäder i prydliga, välordnade byar. De har lärt sig köra och reparera bilar och traktorer och de har byggt landets första landsvägar, inalles 1.100 kilometer.

I denna stund bor och arbetar 55.000 afrikaner och deras familjer på plantagerna. (Det finns bara 187 vita anställda och deras viktigaste upp-

Varmt i huset - enkelt som att tända ljuset ...

... tryck
på
knappen

mikroinställning

låg fyr

mellanfyr

hög fyr

PARIS
knappmanövrerad
OLJEKAMIN
med "sparlåga"

SKANDIA IMPORT · ANGELHOLM

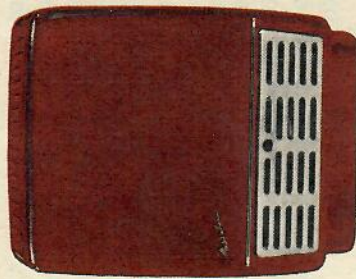
PARIS har enkel tryckknappsmänövrering med bl. a. mikroinställning, med vilken bränsleförbrukningen under natten kan hållas nere vid 1 liter på 7-8 timmar.

PARIS är praktiskt konstruerad med kokplatta, inbyggd tank och dragregulator samt utdragbar spillplåt.

PARIS är elegant — den läckra färgkombinationen brunt och sandfärg i emalj, gör att den alltid ser ny ut.

Säljes över hela landet genom affärer som för järnvaror.

Riktpreis 540:—

MONACO

Oljekaminen Monaco — liksom Paris tillverkad av Haas & Sohn, Europas största tillverkare av oljekaminer, är en variant avsedd för mindre rum. Den är utförd i brunemaljerad stålplåt och försedd med inbyggd tank och kokplatta.

MONACO är en elegant och funktionell oljekamin med mycket låg bränsleförbrukning.

Riktpreis

395:—

helt sandfärgad

425:—

gift är att göra sig själva överflödiga genom att låta upp afrikaner att överta deras jobb. När man bilar genom plantageområdena ser man titt och tätt verkstäder, kontor, golfbanor, tennisplaner, prydliga skolor och kyrkor av tegel, allt anlagt av mörkhyade män som alltiämt har ritualmord, människoffer och kannibalism i friskt minne.

Under ledning av infödda uppsyningsmän tappar de liberiska arbetarna ärligen miljoner gummiträd. Latexen körs av infödda tankbilsförare till världens största och modernaste gummiabrik, där fyra av de sju skifförarna är urskogsvildar som arbetat sig upp.

Företaget betalar 35 procent av vinsten i inkomstskatt till liberiska staten. Arbetarna får övertidsbetalning för allt arbete utöver 48 veckotimmar, betald semester och fri pensionsförsäkring.

Firestone insåg från första början att företagets framgång var beroende av en social och ekonomisk utveckling i Liberia, och han vidtog genast åtgärder för att bredda och förbättra jordbruksnäringen. I 27 år har de vid plantagen anställda botanisterna finkammat världen efter lämpliga sorter av ris, oljepalmer, grapefrukt, citron, mango, advokatpäron och colanötter. De nya sorterna har drivits upp i

plantaskolor och tillhandahålls gratis åt infödda odlare.

För tolv år sen förvärvade Firestone-bolaget några exemplar av en hårdig, småväxt afrikansk boskapsras, som av någon underlig naturens nyck är immun mot tsetseflugan, under det att importerade kor och hästar snabbt dukar under för dess härjningar. Sen dess har bolaget genom avel och korsning förökat och förbättrat stammen, och varje liberier som önskar ägna sig åt boskapskötsel kan påräkna en tjur och en ko i fadder-gåva av bolaget.

Firestone har också hjälpt liberier att etablera sig i gummibranschen genom att gratis tillhandahålla 7,5 miljoner trädplanter plus teknisk rådgivning. Bolaget köper upp odlarnas hela latexproduktion till världsmarknadspriser. Omkring 3.600 liberier har nu egna gummiplantager, och eftersom blygsamma 16 hektar (förvärvade till ett pris av 1,25 dollar hektaren) i sinom tid kan ge en nettoavkastning på 4.000 dollar om året, håller det på att uppstå en helt ny klass av kommersiella jordbrukare.

President William V. S. Tubman

När landets enda bank slog igen, öppnade Firestone en egen bank. Bolaget satte också upp ett forskningsinstitut ägnat åt studiet av spejalska, sömnssjuka, filariasis, malaria och andra

dra tropiska sjukdomar. Det har också byggt två sjukhus som tar in över 6.000 patienter och utför nära 1.000 större operationer årligen; all behandling är kostnadsfri för de anställda och deras familjer.

Kanske ännu betydelsefullare är Firestones insatser på undervisningsområdet. På sjukhusen och klinikerna fann jag bara 20 utlänningar bland personalen. Sida vid sida med dem arbetar 500 liberier, som sköter alla möjliga uppgifter, från röntgenfoto-grafering till organisering och övervakning av arbetet i operationssalarna. "Vi har själva lärt upp dem allihop", förklarade sjukvårdschefen Karl H. Franz. "Det är ett sånt skriande behov av utbildad personal runtom i landet att vi får släppa dem ifrån oss och utbilda nya stup i ett."

En kväll när jag var ute och bilade, stannade jag vid ett arbetsskylt i utkanten av plantageområdet, där ett tiotal svarta gummitappare satt böjda över sina läseböcker. "Det är inte länge sen gossarna här kom ut från sina urskogar", berättade läraren. "Vi har såna här läskunnighetskurser i gång på alla arbetsplatserna. Det händer att ända upp till 300 anmäler sig på en gång. Hälften av dem eller så blir 'utexaminerade' inom ett år. Somliga av dem går sen ut och undervisar andra."

Desutom finns det 21 reguljära skolor med både dag- och kvällsundervisning, där över 2.000 elever knogar sig igenom en åttaklassig folkskolekurs. De bästa av dem får sedan fyra-åriga stipendier till internatskolor i Liberia och därefter, om de klarar sig alldeles särskilt bra, Firestonestipen-

dium för studier vid amerikanska universitet.

Joe Roberts är ett typiskt exempel. Han är född och uppvuxen i den våglösa bushen nära gränsen till Franska Guinea uppe i norr. Vid 18 hade han gått igenom en missionskola och vandrade ner till kusten för att ta jobb som gummitappare hos Firestone. Han arbetade sig upp till sjukvårdare, kom sedan in på gummilaboratoriet, slutligen på kontoret. Firestone gav honom lön medan han gick igenom bolagets egen handelsskola och sedan fick han ett fyraårigt stipendium till ett internat. Nu, vid 27 års ålder, ska han börja studera igen, denna gång företagsadministration vid Liberias universitet — alltiämt på Firestones bekostnad.

Det goda samarbetet mellan Firestone och president Tubman har varit till stort gagn för både bolaget och Liberia. Denne nu 65-åriga avkomling av tidigare utvandrare från Georgia är en färgstark personlighet, som i sin ämbetsutövning påminner om en gammaldags lantpräst, ständigt predikande och manande menigheten till nya ansträngningar och högre målsättningar. Tubman återvaldes för fjärde gången i januari i år, men det är inte med diktatoriska medel han har hållit sig kvar så länge, utan tack vare sin framgångsrika och populära politik.

Redan 1944, kort efter det han första gången tillträtt posten som president, uppmanade Tubman världens fria företagare att komma och hjälpa till med att utveckla landet. Det enda han begärde var "att en rimlig andel av avkastningen på de gjorda investeringarna skulle komma landets folk

till godo i form av bättre utbildningsmöjligheter, bättre sjukvård och, bättre levnadsförhållanden i allmänhet".

Denna den öppna dörrens politik i en tid av växande nationalism och främlingshat bland Afrikas folk var en direkt följd av Liberias erfarenheter av Firestone. "Det var Firestones närvaro som hindrade att vi blev uppslukade av kolonialmakterna", sa president Tubman. "Den inkomst och de sociala förmåner som bolaget har skaffat en betydande del av vår befolkning kunde inte ha uppnåtts på något annat sätt."

Inga vita utlänningar får äga jord i Liberia, bara arrendera. För att skapa ett stabilt ekonomiskt klimat, där den enskilda företagsamheten kan blomstra, ser Tubman emellertid till att beskattningen hålls på en rimlig nivå,

att vinstmedel obehindrat kan utföras ur landet, att ingångna överenskomelser skrupulöst respekteras och att investerare inte behöver frukta för expropriering.

Tubmans framsynta politik har lockat utländska investerare från många håll. B. F. Goodrich Rubber Company har investerat miljoner dollar i gummiplantager — 3.500 hektar tills vidare. När det Goodrichska projektet är genomfört, kommer det att omfatta en flera gånger större areal än nu, men bolaget kan redan erbjuda arbete och bostäder åt 1.200 liberiska familjer — två år innan de första träden blir mogna för tappning.

Den framlidne industrimannen och politikern Edward R. Stettinius bildade ett bolag som håller på att anlägga 10.000 hektar kakao- och kaffe-

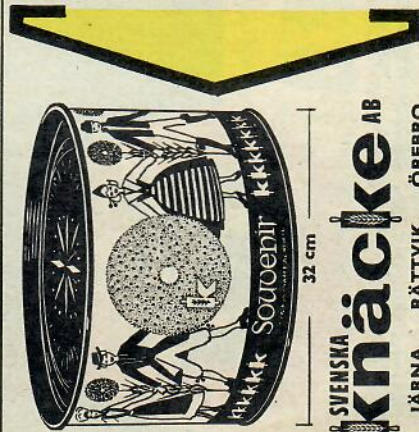
plantager 300 kilometer från kusten. Nu har bolaget också gått in för gummi och anlagt en fabrik, varigenom sysselsättning skapats för ca 2.000 liberier. Bara något tiotal utländska specialister finns på platsen för att dirigera arbetet och utbilda folk.

En tysk firma som odlar bananer och gummi på 950 hektar sysselsätter 1.000 liberier och bara 18 utlänningar. Ett holländskt och ett spansk bolag förbereder liknande plantager. Spanjorerna har också investerat i ett tegelbruk, en kakelfabrik och en tvålfabrik. Flera koncerner med schweiziskt, tyskt och amerikanskt kapital bedriver stor-sjöfiske med trålare.

Landets rika mineraltillgångar har börjat exploateras i stor skala. Ett bolag, där Republic Steel är största aktieägare, har byggt landsvägar samt

en järnväg 70 kilometer upp bland Bomibergen och satt igång brytning i en järngruva, varifrån 175 vagnslaster malm om dagen går ner till Monrovia för export. En koncern som omfattar svenska, amerikanska och kanadensiska intressen har gjort provbrytningar i det 1.400 meter höga Mount Nimba, en av de mäktigaste järnfyndigheter som någonsin upptäckts. (Den beräknas innehålla över 200 miljoner ton malm.)

För att möjliggöra exploatering av Mount Nimba har man röjt plats för en stad genom att fälla en hel skog av nära två meter tjocka mahognyträd. Stora transportplan går ner med materiel på en 1.500 lång landningsbana. En järnväg dras 300 kilometer genom ormriska träsk och urskogar hela vägen ner till kusten. Om tre år beräknas

SVENSKA
knäcke AB
JÄRNA RÄTTVIK ÖREBRO

KUPONG FÖR SOUVENIR-SERVICE

Insändes i kuvert frankerat m. 30-öres porto till Svenska Knäcke AB, Järna.

Sänd mig mot postförskott (porto tillkommer) 1 st. knäckeskrin **SOUVENIR** à kr. 12:20 inkl. oms + presentkortong à kr. 1:—.
Lägg med i asken 2 kg Siljansknäcke à kr. 2:30/kg

Namn

Adress

Poststation

DB9/60

Succé i 11 länder för Souvenir

Fin presentidé för Er frände eller vän utomlands - Souvenirskrinet med rundbakade läckra Siljansknäcke och Er personliga hälsning! Konstnärlig 6-färgsdekoration med ringdansare i folkdräkter från Skåne till Lappland. Det är lätt att få hem Souvenir, lätt att vidarepostera skrinet vartsomhelst i världen: bara fyll i och klipp kupongen!

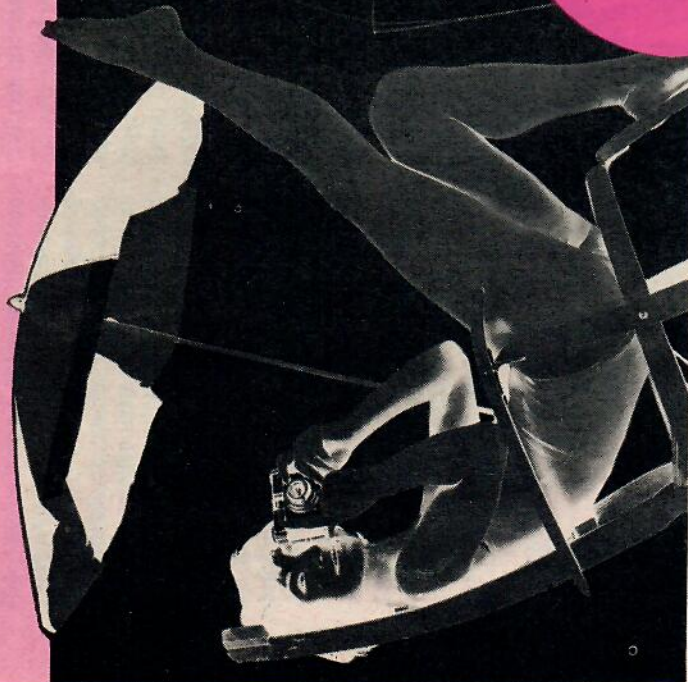
I det exportemballerade Souvenirskrinet finns klara anvisningar, tullpapper, portosatser, etiketter etc. Samt en trevlig 11-språkig broschyr om svensk knäcketradition!

(texta)

POSITIVA

alltid

negativ...

ILFORD FP3

med

Negativets kvalitet är avgörande för hela bildens kvalitet. En film som ger riktigt exponerade och välörrika negativ under de mest skiftande förhållanden är ILFORD FP3. Den är mycket fin-kornig men ändå tillräckligt snabb (64 ASA) för att vara en utomordentlig universalfilm för både amatörer och yrkesfotografer. FP3 är inte alls kinkig med exponeringen — har stor exponeringslåtutid — och ger praktiskt taget alltid positiva resultat. Prova ILFORD FP3 nästa gång Ni laddar kameran och FP3 kommer att bli Er favoritfilm!

ILFORD SPORTSMAN — småbildskameror: 1:2,8/45 mm, Vario, R-pris 93:— 1:2,8/45 mm, Pronto R-pris 123:—
Andra populära ILFORD-filmer:
HP3 (200 ASA) snabb finkornig, lämplig nästan var och när som helst.
HP5 (400 ASA) ultrasnabb — för dåliga ljusförhållanden och hastiga rörelser, sportbilder och liknande.
PAN F (25 ASA) ultrafinkornig småbildsfilm.
FACOFILM (småbild) Colour D (10 ASA) för dagsljus, Colour F (16 ASA) för konsoljus.

ILFORD FILMEN FÖR ALLA KAMEROR OCH ALLA MOTIV

Ett tretital svenska barn

går i skola i en monteringsfärdig barack bland rasslande palmer vid den otillgängliga Atlantkusten nära Buchanan i Liberia. Huset uppfördes för två år sen som det första i vad som nu är "Svenskbyn" — bungalows, verkstäder, magasin och kontor, inalles ett 50-tal byggnader, där omkring 200 vita, de flesta av dem svenskar, bor och verkar. Gömda i den omgivande bushen ligger klungor av hyddor där något tusental liberiska arbetare är inkvarterade.

Detta är embryot till en av svensk företagsamhets största erövringar bortom haven: exploateringen av de uppskattningsvis 200 miljoner ton högvärdig järnmalm som slumrar i Mount Nimba i hjärtat av urskogen 30 mil inåt land. Fastän Svenska LAMCO-syndikatet (LAMCO = Liberian American-Swedish Minerals Co) som representerar Grängesbergslaget, Atlas-Copco, Nordströms Linbanor, Skånska Cement, Ifö-verken och Sentab, bara står för inemot hälften av den totala investeringen om i runt tal en miljard kronor, så har byggandet av samtliga anläggningar — gruva, hamn, järnväg, samhällen etc. — delegerats till svenskarna, närmare bestämt Grängesbergslaget; likaså är det Gränges som i sinom tid ska ombesörja brytningen, försäljningen av malmen och sjötransporterna.

Det mesta av planerings- och projekteringsarbetet är nu undanstökat och entreprenörerna har redan börjat lämna in sina anbud. Där nu några kanoter, urgröpta jätteträd, ligger uppdragna på sandrevet nedanför det gamla fyrtornet, kommer snart — inom tre eller fyra år om allt går efter beräkning — Gränges 35.000-tonnare att lasta malm från radionanövrerade 60-vagnståg i en takt av 300 ton i timmen och sex, så småningom kanske tio, miljoner ton om året — en siffra jämförbar med brytningen vid den största av våra svenska gruvor, den i Kiruna.

Paradoxalt nog kan denna gigantiska expansion av enskild företagsamhet sägas vara en indirekt följd av regeringens beslut att förstärka LKAB för två år sen. Gränges måste finna användning för de hundratals miljoner som ramlade in i dess kassaskåp och hela den potential av gruvtekniskt kunnande som frikopplades när staten övertog driften i Kiruna.

flera tusen liberier vara sysselsatta med att skära Mount Nimba i horisontella skivor och lasta det på oceangående fartyg i en takt av sex miljoner ton årligen. Hälften av vinsten kommer att gå till Liberias statskassa.

Statsintäkterna har redan stigit 530 procent sedan 1949, och hela 30 procent av medlen har anslagits till allmännyttiga arbeten. Det finns nu

2.500 kilometer vägar i landet och minst 30 start- och landningsbanor för flyg. Elkraftverk är under byggnad. Nitton statliga radiotelegraf- och radiotelefonstationer har för första gången gjort det möjligt att meddela sig tvärs över urskogen. Nya vattenlednings- och avloppssystem har också kommit till, likaså nya hamnanläggningar.

Inte mindre än tio procent av statsinkomsterna går till hälsovården. I ett land där för några år sen gummibolagen och missionsstationerna stod ensamma i kampen mot sjukdomar, finns det nu 26 sjukhus, åtta spetsläskekolonier, ett sanatorium och över 100 polikliniker.

Vidare används tolv procent av skattemedlen till att inrätta och driva folkskolor. Varje år tillkommer 50 nya skolbyggnader och 5.000 elever. Rekryteringen har fördubblats på elva år.

Eftersom intet land kan tillförlita förverkliga sina utvecklingsmöjligheter förrän det egna folket börjar satsa på dem, manade president Tubman för två år sen sina landsmän att investera pengar i en järngruva vid Manofloden som exploateras av liberiska staten i samarbete med Lansdell Christie, en amerikan som tidigare har gjort en ledande insats vid exploateringen av Bomifyndigheterna. Måningen rönt ett enastående gensvar: liberier som var ivriga att äga en del i sitt lands framtid formligen slogs om aktierna.

Hört i förbifarten

MAMMA stoppande minstingen i säng: "Min lilla skatt, om det är nånting du vill i natt så ropa bara på mamma, så kommer pappa." -L.A. .. Hört i damrummet: "Han är den där typen som man måste känna innan man kan tycka illa om honom." -Furrow... Dam beskådande vännas ultramoderna lampor: "Det är klart att den är ett utmärkt samtalsämne, men jag vet faktiskt inte vad jag ska säga om den." -G.S.... Skådespelerska till dito: "Älskling, du kommer den där hatten att se tio år yngre ut!" -G.N.

G U L D K V A L I T E T